

RYTA FOLEJEWSKA

ROŚNIJ Z DIDASKO

PROGRAM
WYCHOWANIA
PRZEDSZKOLNEGO

DIDASKO
WARSZAWA 2017

Koncepcja merytoryczna
Ryta Folejewska

Projekt okładki i strony tytułowej
Maciej Białobrzeski

Opracowanie redakcyjne
Krystyna Wojtasińska

Opracowanie graficzne, skład i łamanie
Anna Abratańska

Korekta
Andrzej Massé

© Copyright by DIDASKO Warszawa 2017

ISBN 978-83-63094-97-3

Didasko S.J.
ul. Terespolska 19, 03-813 Warszawa
www.didasko.com.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
I. Główny cel wychowania przedszkolnego	7
II. Zadania przedszkola	8
III. Treści programowe w kontekście osiągnięć dziecka na koniec wychowania przedszkolnego	9
IV. Warunki i sposoby realizacji	31
1. Zabawa	31
2. Metody	32
3. Wprowadzanie dziecka w świat wartości	34
4. Diagnoza przedszkolna	35
5. Refleksja metodyczna	36
Załączniki:	
Nr 1. Obserwacje	37
Nr 2. Arkusz obserwacji dziecka	39

RYTA FOLEJEWSKA – absolwentka Uniwersytetu Warszawskiego – filia w Białymstoku (kierunek pedagogika przedszkolna). Długoletni praktyk: nauczyciel przedszkolny, dyrektor, doradca metodyczny wychowania przedszkolnego WOM w Suwałkach. Rzeczoznawca pomocy dydaktycznych i książek pomocniczych w zakresie wychowania przedszkolnego z ramienia MEN.

WSTĘP

Program wychowania przedszkolnego „Rośnij z Didasko” jest oparty na edukacji wspierającej całościowy rozwój dziecka. **Został opracowany zgodnie z założeniami nowej podstawy programowej z dnia 14 lutego 2017 roku** i zgodnie ze zmianami, jakie niesie nowa reforma szkolna. Kładzie nacisk na takie właściwości rozwojowe, jak: zdolność obserwacji, pamięć, koncentracja, ciekawość, wyobraźnia, poznawanie zjawisk, potrzeba wyjaśniania, twórcza postawa wobec świata, satysfakcja i radość z rozwiązywania problemów, indywidualny styl myślenia i działania. Program akcentuje w swych treściach różnorodność kulturową i językową świata, jak też poszanowanie języków i tradycji mniejszości narodowych, etnicznych lub społeczności posługujących się językiem regionalnym. Jakość rozwoju dziecka uzależniona jest od jakości jego doświadczeń w okresie przedszkolnym. Program promuje szeroko pojęty rozwój rozumiany jako: poczucie własnej wartości, ciekawość oraz niezależność emocjonalna. Wskazuje na rozwijanie takich umiejętności, jak:

- porozumiewanie się,
- zdolność rozumowania i rozwiązywania problemów,
- samodzielność,
- umiejętność zabawy i pracy, kreatywność, umiejętność poszukiwania (wszystko to rozwija się we współpracy z innymi, w zabawie).

Program ten podkreśla indywidualność każdego dziecka (zarówno ze szczególnymi zdolnościami, jak i z deficytami rozwojowymi, któremu trudniej przychodzi osiągnięcie pewnych umiejętności). Właściwą osobą, która towarzyszy dziecku w odkrywaniu świata i własnych wartości, jest nauczyciel akceptujący dziecko, kierujący się w swoim postępowaniu miłością i dobrocią, prawdomówny, nastawiony na modyfikowanie informacji dotyczących dziecka, szanujący jego godność osobistą, niepowtarzalność, będący dla dziecka autorytetem w wielu dziedzinach, a zwłaszcza autorytetem moralnym.

Podstawą właściwego rozwoju małego dziecka jest współpraca najważniejszych środowisk wychowawczych: domu i przedszkola. Zgodne ich współdziałanie to troska o prawidłowy rozwój i przyszłe losy dziecka, zaspokajanie jego potrzeb. Zacieśnianie więzi dom rodzinny – przedszkole powinno się odbywać na zasadzie partnerstwa, wzajemnego zrozumienia, otwartości i życzliwości. Współpraca z rodzicami powinna bazować na następujących zasadach:

- możliwość obserwacji swojego dziecka w grupie, w działaniu i zabawie;
- obopólna wiedza o dziecku na podstawie rozmów i dokładnej diagnozy dziecka;
- rzetelne przekazywanie informacji dotyczących zarazem trudności wychowawczych, jak i sukcesów, osiągnięć dziecka;

- świadomość rodziców o zakresie specjalistycznej pomocy psychologiczno-pedagogicznej ukierunkowanej na dziecko (w razie potrzeby);
- systematyczne informowanie rodziców o stosowanych metodach i formach pracy z dzieckiem w celu ujednoczenia oddziaływań wychowawczych dom – przedszkole;
- współdziałanie rodziców w organizacji imprez przedszkolnych zgodnie ze wspólnie ustalonym harmonogramem, jak też w organizacji zajęć i pomoc w realizacji metodą projektów.

Współpraca z rodzicami powinna przebiegać w atmosferze zaufania i prowadzić do ujednoczenia oddziaływań wychowawczych.

Okres przedszkolny ma fundamentalne znaczenie w całym życiu człowieka, gdyż znacząca część możliwości intelektualnych i społecznych kształtuje się właśnie w tym czasie. Dlatego bardzo ważne jest, w jakich warunkach będzie przebiegała edukacja dzieci przedszkolnych. Coraz częściej można zaobserwować tendencje do tworzenia grup o zróżnicowanym wieku dzieci, do których trafiają również dzieci niepełnosprawne.

Otwarta i różnowiekowa grupa daje dziecku wiele możliwości, a mianowicie:

- przypomina rodzinę, czyli najbliższą mu naturalną grupę społeczną (dziecko może przebywać z własnym rodzeństwem);
- rozwija dziecko pod względem jego uspołecznienia;
- wzmacnia poczucie odpowiedzialności za dzieci słabsze, młodsze, potrzebujące pomocy;
- uczy współdziałania, tolerancji i partnerstwa;
- uczy podejmowania różnych ról i zajmowania różnych pozycji w grupie – od najmłodszego, bezradnego i zagubionego dziecka po najstarsze, a więc umożliwia doznawanie różnych przywilejów i zdobywanie doświadczeń;
- jest bazą różnorodności (ma ogromną wartość rozwojową);
- dziecko niepełnosprawne dobrze odnajduje się w takiej grupie i dobrze w niej funkcjonuje (może się nie tylko czegoś nauczyć od dziecka starszego, ale i doświadczyć własnych umiejętności, bowiem może pokazać dziecku młodszemu od siebie, że samo coś umie i sobie poradzi).

Nauczyciel w takiej grupie może stosować zróżnicowane, ciekawe formy i metody pracy z dzieckiem. Może też poświęcić czas dziecku zdolnemu, podczas gdy młodsze dzieci będą uczestniczyły w samodzielnej zabawie.

I. GŁÓWNY CEL WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego z dnia 14 lutego 2017 roku określa bardzo jasno **cel wychowania przedszkolnego**, którym jest:

„(...) wsparcie całościowego rozwoju dziecka. Wsparcie to realizowane jest przez proces opieki, wychowania i nauczania – uczenia się, co umożliwi dziecku odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna. W efekcie takiego wsparcia dziecko osiąga dojrzałość do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji”.

Wsparcie całościowego rozwoju literatury określa jako znajomość i rozumienie prawidłowości rozwojowych dziecka i jego potrzeb, pomaganie mu w nabywaniu doświadczeń wzbogacających jego wiedzę i umiejętności w różnych obszarach jego aktywności rozwojowej oraz współorganizowanie (nauczyciel, dziecko, rodzice) odpowiedniego środowiska edukacyjnego i pieczę nad jego bezpieczeństwem. Zatem, główny cel wychowania przedszkolnego akcentuje:

- znajomość przez nauczyciela prawidłowości rozwojowych i potrzeb dziecka;
- konieczność diagnozy, rozpoznania dziecka w celu określenia kierunku pracy z nim pod kątem postępu w rozwoju, jak i diagnoza na koniec okresu przedszkola pod kątem osiągnięcia dojrzałości do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji;
- odkrywanie w toku działania własnych możliwości dzieci, wspieranie w rozwijaniu uzdolnień, kształtowanie czynności intelektualnych potrzebnych im w codziennym życiu;
- budowanie systemu wartości;
- zapewnienie dzieciom lepszych szans edukacyjnych przez wspieranie i rozwijanie ich ciekawości, aktywności, samodzielności oraz umiejętności, które są ważne do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji.

II. ZADANIA PRZEDSZKOLA

Sformułowania określające zadania przedszkola w podstawie programowej odpowiadają na wyzwania współczesnej pedagogiki przedszkolnej, która zwraca uwagę na wielostronne rozwijanie osobowości dziecka. Promuje oddziaływanie na jego rozwój somatyczny, intelektualny, społeczny, moralny (postawy i świat wartości, normy społeczne), język (język i komunikowanie się z otoczeniem) oraz estetyczny.

Zadania akcentują:

- wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka oraz tworzenie warunków do tej aktywności i odpoczynku;
- wspieranie samodzielnej eksploracji świata, środowiska przyrodniczego, poznanie norm i zachowań z nim związanych;
- rozwój nawyków i zachowań prowadzących do samodzielności, zachowań prozdrowotnych i bezpieczeństwa;
- wzmacnianie poczucia własnej wartości, akcentując indywidualność i oryginalność dziecka;
- tworzenie warunków do aktywności dziecka podnoszącej poziom integracji sensorycznej, która to jest zdolnością dziecka do odczuwania, rozumienia, organizowania informacji dostarczanych przez zmysły z otoczenia oraz własnego organizmu pozwala segregować, porządkować i składać razem pojedyncze bodźce w pełne funkcje mózgu;
- wprowadzanie dziecka w świat emocji, uczuć, wrażliwości, w tym wrażliwości estetycznej;
- tworzenie warunków do zabaw konstrukcyjnych, manipulacyjnych, technicznych oraz prezentowania wytworów swojej pracy;
- ścisłe współdziałanie z rodzicami i środowiskiem w procesie edukacji najmłodszych;
- poznawanie przez dziecko wartości i norm społecznych;
- wspieranie rozwoju dziecka w celu osiągnięcia przez nie poziomu umożliwiającego podjęcie nauki w szkole;
- tworzenie sytuacji umożliwiających zainteresowanie dziecka językiem obcym nowożytnym, jak i – zgodnie z potrzebami – poznanie kultury i języka mniejszości narodowej lub etnicznej.

Program „Rośnij z Didasko” został ułożony w 3 zakresach:

1. Osiągnięcia dziecka na koniec wychowania przedszkolnego – podstawa programowa.
2. Obszary edukacyjne.
3. Treści programowe i sytuacje edukacyjne.

III. TREŚCI PROGRAMOWE W KONTEKŚCIE OSIĄGNIĘĆ DZIECKA NA KONIEC WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

Treści programowe zostały uporządkowane w 4 obszarach:

1. Fizyczny obszar rozwoju dziecka.
2. Emocjonalny obszar rozwoju dziecka.
3. Społeczny obszar rozwoju dziecka.
4. Poznawczy obszar rozwoju dziecka – przygotowanie do podjęcia nauki w szkole.

W programie tym nie ma podziału na grupy wiekowe. Zakłada on, że zaproponowane działania i sytuacje edukacyjne pozwolą nauczycielowi dobrać odpowiednie treści, aby dać optymalną szansę rozwoju każdemu dziecku, zgodnie z jego możliwościami (określanymi ciągią diagnozą).

Podział treści programowych jest umowny. Nie można przecież jednoznacznie wytyczyć sztywnych granic tych obszarów. Doświadczony, skłonny do refleksji nauczyciel wie dobrze, że, tworząc sytuacje edukacyjne, powinien brać pod uwagę rozwój wszystkich obszarów jednocześnie.

Umownie należy też traktować dobrane treści, na których bazie wychowawca stwarza warunki, proponując nowe rozwiązania z wykorzystaniem zaistniałych sytuacji, wspólnie z dziećmi planuje zabawy i zadania. Środki edukacyjne nauczyciel powinien dobierać sam lub wykorzystywać sytuacje stwarzane przez dzieci, po uwzględnieniu rozpoznania wychowanków, tj. zakresu ich zainteresowań, umiejętności, wiadomości, mocy, sprawstwa oraz warunków rozumianych jako materiał edukacyjny, którym dysponuje.

Materiał programowy jest wskazówką odnośnie tego, co rozwijać, jak i po co, bazując na tym, co dziecko faktycznie wie, umie, potrafi. Uwzględniając te kryteria, nauczyciel powinien odejść od realizacji programu punkt po punkcie i potraktować go elastycznie, tzn. dobierać treści i cele do konkretnego dziecka lub grupki dzieci o podobnych preferencjach.

Zaproponowane w programie treści i sytuacje edukacyjne pozwolą nauczycielowi wybrać te odpowiednie lub zainspirują do tworzenia nowych, aby dać szansę indywidualnego rozwoju każdemu dziecku zgodnie z jego możliwościami.

Osiągnięcia dziecka na koniec wychowania przedszkolnego

(Źródło: Podstawa programowa wychowania przedszkolnego z dnia 14 lutego 2017, Dz.U. z 2017 r., poz. 356, zał. nr 1)

1. Fizyczny obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności higieniczne;
- 2) wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;
- 3) spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;
- 4) komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;
- 5) uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;
- 6) inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;
- 7) wykonuje czynności, takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;
- 8) wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała;
- 9) wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie.

OBSZARY EDUKACYJNE

TRZĘCI PROGRAMOWE I SYTUACJE EDUKACYJNE

Higiena

Nawyki higieniczne:

- codzienne zabiegi higieniczne;
  - dbałość o czystość całego ciała;
  - nawyk częstego mycia rąk, szczególnie przed jedzeniem, po wyjściu z toalety oraz po powrocie z podwórka, systematyczne mycie rąk;
  - właściwe korzystanie z przyborów toaletowych (mydło, szczotka, grzebień);
  - czynności wykonywane podczas załatwiania potrzeb fizjologicznych;
  - samodzielne korzystanie z toalety;
  - przestrzeganie zasad prawidłowego korzystania z urządzeń sanitarnych;
-

Higiena	<ul style="list-style-type: none"> · higiena osobista jako warunek zdrowia i dobrego samopoczucia; · dbałość o higienę jamy ustnej – nawyk mycia zębów; · zwracanie uwagi na estetykę swojego wyglądu;
Samoobsługa	<ul style="list-style-type: none"> · samodzielność podczas ubierania się i rozbierania (w szatni, przed i po leżakowaniu); · dbanie o porządek; · dyżury podczas nakrywania do stołu i sprzątania po posiłku; · prawidłowe nakrywanie do stołu; · posługiwanie się sztućcami, serwetką; · używanie form grzecznościowych, kultura zachowania przy stole.
Ruch	<p>Rozwijanie ruchu jako najważniejszego czynnika stymulującego rozwój i sprawność człowieka poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> · zabawy ruchowe: orientacyjno-porządkowe, ze śpiewem, z elementami równowagi, na czworakach, bieżne, z elementami: rzutu, celowania, toczeni, noszenia, z elementami wspinania się, skoku, podskoku; zabawy na śniegu i lodzie, zabawy w wodzie; · zabawy i ćwiczenia gimnastyczne; · zabawy i ćwiczenia w terenie, spacerzy; · zabawy i ćwiczenia o charakterze sportowym; · opowieści ruchowe; · improwizacje ruchowe – gimnastyka twórcza (ekspresyjna R. Labana); · formy ruchowo-muzyczno-słowne – metoda pracy szkolnej (Schulwerk) C. Orffa; · tańce: ludowe, towarzyskie;
Sprawności manualne	<ul style="list-style-type: none"> · zabawy manipulacyjne usprawniające motorykę; · zabawy konstrukcyjne; · budowę przestrzenne – łączenie klocków o różnych wielkościach i kształtach; · lepienie, modelowanie z mas plastycznych; · sprawne posługiwanie się nożyczkami, pędzlem, kredkami, ołówkiem;
Odżywianie	<ul style="list-style-type: none"> · zasady prawidłowego odżywiania się; · znaczenie prawidłowego odżywiania się dla zdrowia – rozumienie tych zasad; · zachowanie umiarkowania w spożywaniu słodczy, chipsów, napojów gazowanych; · znajomość zdrowych produktów potrzebnych do prawidłowego funkcjonowania organizmu; · uczestniczenie w przygotowaniu wybranych potraw; · kultura spożywania posiłków;

Zdrowie	<ul style="list-style-type: none"> · znaczenie ruchu dla zdrowia; · znaczenie dla zdrowia faktu przebywania na świeżym powietrzu; · dbałość o zęby i jamę ustną; · rozróżnianie pojęć zdrowie – choroba;
---------	--

Zdrowie psychofizyczne	<ul style="list-style-type: none"> · doskonalenie zmysłów: <ul style="list-style-type: none"> – słuchu; – wzroku; – dotyku; – smaku; – węchu; · uświadomienie roli zmysłów w życiu człowieka; · higiena zmysłów i układu nerwowego; · inność (niepełnosprawność) ludzi, np. niedowidzących, niedosłyszących.
------------------------	--

Bezpieczeństwo na drodze i podczas zabawy	<p>Zasady pieszego ruchu drogowego:</p> <ul style="list-style-type: none"> · zasady poruszania się pieszych w mieście i poza nim; · zapoznanie z wybranymi znakami drogowymi dotyczącymi ruchu pieszego.
---	---

Bezpieczeństwo podczas zabaw w różnych porach roku:

- zagrożenia wynikające z zabawy w niewłaściwych miejscach, np. na ulicy, torowiskach, skarpach, żwirowniach;
  - zagrożenia wynikające z zabaw w czasie nieobecności rodziców, przestrzeganie ustalonych zakazów i nakazów – niedotykanie urządzeń elektrycznych, gniazdek, zakaz zabawy zapalkami, ostrymi narzędziami itp.;
  - ograniczenie zaufania do nieznanym;
  - ograniczenie zaufania do napotykanym zwierząt;
  - odpowiednie zachowanie się w przypadku ataku psa;
  - uczenie współodpowiedzialności za innych.
-

2. Emocjonalny obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem;
- 2) szanuje emocje swoje i innych osób;
- 3) przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych;

- 4) przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu;
- 5) rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie takie bywa dłuższe lub krótsze;
- 6) rozróżnia emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie;
- 7) szuka wsparcia w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie; wdraża swoje własne strategie, wspierane przez osoby dorosłe lub rówieśników;
- 8) zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji;
- 9) wzuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia;
- 10) dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę;
- 11) dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej.

OBSZARY EDUKACYJNE

TREŚCI PROGRAMOWE I SYTUACJE EDUKACYJNE

Człowiek
to emocje

- rozpoznawanie i nazywanie emocji, uczuć przyjemnych i nieprzyjemnych z własnego punktu widzenia – uświadomienie, kiedy czuję się dobrze, kiedy źle, co mnie cieszy, co mnie smuci, co złości, co bawi itp.;
  - próby radzenia sobie z własnymi emocjami, kontrolowanie zachowań – próby opanowywania złości i agresji;
  - znajomość sposobów rozładowywania negatywnych emocji;
  - poszerzanie słownictwa dzieci związanego z emocjami (zabawy w miny, „odczytywanie” stanów emocjonalnych, ich źródeł, przysłowia o uczuciach, np. strach ma wielkie oczy, ich interpretacja plastyczna, werbalna);
  - działania empatyczne w stosunku do ludzi i zwierząt;
  - przedstawianie emocji za pomocą mowy ciała, werbalnie, a także plastycznie oraz symbolami;
  - zabawy inscenizowane – określanie cech osobowości postaci;
  - zabawy rysunkowe przedstawiające miny wyrażające różne emocje – strach, lęk, radość, złość, zadowolenie, euforię itp.;
  - próby wpływania na emocje innych: rozbawianie kogoś, pocieszanie, zmobilizowanie, zachęta do zabawy itp.
-

3. Społeczny obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze;
- 2) odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;
- 3) posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem;
- 4) używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;
- 5) ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;
- 6) nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość;
- 7) respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby;
- 8) obdarza uwagą inne dzieci i osoby dorosłe;
- 9) komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy;
- 10) wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowiach, legendach, bajkach, np. o smoku wawelskim, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;
- 11) wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód.

OBSZARY EDUKACYJNE

TREŚCI PROGRAMOWE I SYTUACJE EDUKACYJNE

To ja
– „autoportrety”

Cechy fizyczne:

- wzrost (wyższy od..., niższy od..., równy z ...);
  - części ciała i ich funkcje;
  - części twarzy;
  - płeć – nadawanie imion chłopcom i dziewczynkom;
  - różnice w wyglądzie – „ja” jako trzylatek, pięcioletek, sześciolatek;
  - symetria ciała.
-

To ja
– „autoportrety”

Cechy osobowościowe:

- umiejętności;
- preferencje – zdolności;
- oczekiwania (od siebie i otoczenia);
- zainteresowania;
- cechy temperamentu – tempo pracy, reakcje emocjonalne;
- próby radzenia sobie z własnymi emocjami, kontrolowania zachowań;
- własne marzenia: co chciałbym robić, mieć, kim chciałbym być, przyjemność, radość, odkrywanie ich w toku różnych działań: zabawy, dramy, dyskusje, słuchanie baśni: ludowych, literackich i terapeutycznych, opowiadań, wierszy...

Kontakty
społeczne dziecka

Dziecko w rodzinie:

- znajomość swojego nazwiska, imienia, adresu;
- znajomość członków rodziny (bliskich i dalszych, stopień pokrewieństwa), ich imion, zawodów, ulubionych zajęć, zainteresowań, sposobów spędzania wolnego czasu (np. kolekcjonerstwo);
- ulubione zabawy z rodzeństwem, rodzicami, dziadkami;
- podział obowiązków w domu;
- tradycje rodzinne, religia wyznawana w rodzinie, język, jakim mówią moi rodzice;
- język mniejszości narodowej, język gwarowy, regionalny;
- tradycje związane ze świętami: Bożego Narodzenia, Wielkanocy, Bożego Ciała (liturgiczny rok kościelny, wybrane święta chrześcijańskie lub inne obchodzone w środowisku, rodzinie);
- symbole i charakterystyczne elementy poszczególnych świąt;
- inne tradycje rodzinne, zwyczaje dziadków, pradiadków, uroczystości rodzinne;
- świadomość przynależności narodowej, kulturowej;
- dostrzeganie i akceptacja potrzeb oraz oczekiwań wszystkich członków rodziny;
- działania na rzecz innego człowieka (rodziny i ludzi spoza niej);
- współodczuwanie (empatia) wobec osób potrzebujących pomocy.

Moja grupa przedszkolna

Znajomość koleżanek i kolegów w grupie:

- otaczanie opieką dzieci nowych, młodszych (w grupach różnowiekowych);
  - używanie zwrotów grzecznościowych;
  - świadomość zróżnicowania temperamentów, podkreślanie indywidualności;
  - zwyczaje dzieci młodszych i starszych;
-

- akceptowanie możliwości rozwojowych zgodnych z wiekiem dziecka;
- współdziałanie w grupie;
- wyrozumiałość dla dzieci młodszych, świadomość uczucia bezradności najmłodszych w grupie;
- świadomość odpowiedzialności dzieci najstarszych w grupie;
- rozwijanie troskliwości;
- tolerancyjność wobec różnych cech charakteru koleżanek i kolegów (też wad);
- pozycja dziecka w grupie różnowiekowej (dziecko najmłodsze ze swoją bezradnością i zagubieniem, średnie – ze znajomością przedszkolnych zabaw, najstarsze 5-latki – wzór dla innych, pomocnik dorosłego i opiekun grupy);
- pełna akceptacja dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
- rozumienie konieczności udzielania pomocy dzieciom z deficytami rozwoju w czynnościach samoobsługowych.

Tworzenie umów – graficznych, słownych, ruchowych, regulujących zachowanie dzieci i wspólne ich respektowanie:

- wspólne planowanie zadań, negocjowanie treści, etapów ich wykonywania, organizowanie warsztatu pracy;
- kształcenie umiejętności negocjowania, pójścia na kompromis, uzgadniania stanowisk;
- kształtowanie wytrwałości, cierpliwości, życzliwości, chęci niesienia pomocy w różnych sytuacjach, rozumienie takich pojęć, jak: koleżeństwo, życzliwość, przyjaźń, dobroć, sprawiedliwość, opiekuńczość (w różnych sytuacjach, przy okazji działania, słuchania baśni ludowych i literackich, zabaw dramatycznych, teatralnych, oglądania teatryków dla dzieci);
- planowanie niespodzianek dla solenizantów, jubilatów z grupy, chorych kolegów i koleżanek, itp.;
- pełnienie dyżurów i ocenianie swojej pracy – podporządkowanie się kolegom i koleżankom pełniącym dyżur;
- poszanowanie cudzej własności oraz wytworów pracy;
- przyjmowanie na siebie określonych ról w zabawach tematycznych, (których treścią są stosunki międzyludzkie), odgrywanie ich w czasie trwania zabawy;
- współdziałanie w planowaniu, przygotowywaniu i przebiegu uroczystości przedszkolnych, spotkań z rodzicami, zaprzyjaźnionymi grupami innych przedszkoli, ze szkoły, z zaproszonymi gośćmi;
- uświadomienie przyjemności w czynieniu dobra.

Dziecko w otaczającym świecie

Moja „mała Ojczyzna” – miejscowość, w której mieszka dziecko:

- znajomość własnej miejscowości;
- znajomość ulic, charakterystycznych obiektów wokół domu i przedszkola;

Kontakty społeczne dziecka	<ul style="list-style-type: none"> · umiejętność odczytania nazwy ulicy, przy której mieszka dziecko, i numeru domu; · dom dziadków lub miejscowość, w której mieszkają, adres; · herb miejscowości i związane z nim legendy; · regionalne podania, baśnie i legendy; · zwyczaje i obrzędy ludowe – gwara, język, zabawy, wyliczanki, tańce, pąsy i przyśpiewki ludowe przekazywane z pokolenia na pokolenie; · miejsca pamięci narodowej – przydrożne kapliczki, historyczne powiązania z miejscem i wydarzeniami; · spacery i wycieczki po bliższej i dalszej okolicy, dzielenie się wrażeniami, obserwacjami, poznanie charakterystycznej roślinności, ukształtowania terenu; · wykonanie albumu o swojej miejscowości z pocztówek i rysunków dzieci.
Polska to nasza Ojczyzna	<p>Polska to nasza Ojczyzna – jestem Polakiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> · symbole narodowe i ich znaczenie – godło, barwy, hymn; · pełna nazwa naszej Ojczyzny – Rzeczpospolita Polska; · stolica Polski – Warszawa (znaczenie stolicy dla każdego kraju); · znajomość najważniejszych miejsc i zabytków Warszawy; · sławni Polacy: Mikołaj Kopernik, Jan Paweł II, Fryderyk Chopin; · poznanie legend o powstaniu państwa polskiego; · święta państwowe: Święto Odzyskania Niepodległości – 11 listopada, 3 maja; · rozumienie zwrotów: jestem Polakiem, moja Ojczyzna, mówię po polsku; · znajomość zróżnicowanego krajobrazu Polski (góry, niziny, morze); · znajomość największych miast Polski, rzek, gór;
Polska to nasza Ojczyzna	<ul style="list-style-type: none"> · umiejscowienie Polski na mapie Europy; · świadomość przynależności Polski do Unii Europejskiej; · znajomość państw sąsiadujących z Polską.
Ziemia i kosmos	<p>Mieszkańcy Ziemi:</p> <ul style="list-style-type: none"> · miejsce ich zamieszkania (np. Eskimosi, Indianie, Afrykańczycy), zwyczaje (ubiór, język); · poznanie (np. z filmów, albumów) krajobrazów innych krajów (np. krajobrazu polarnego, wysokogórskiego, pustynnego) oraz fauny i flory wybranych stron świata, oglądanie atlasów, albumów przyrodniczych; · poznanie globusa, mapy świata, odnajdywanie na nich kontynentów, mórz, oceanów; · gromadzenie książek o kosmosie, planetach, gwiazdozbiorach, wyszukiwanie tam interesujących informacji.

Gromadzenie doświadczeń związanych z ochroną środowiska:

- rośliny znajdujące się w najbliższym środowisku objęte całkowitą i częściową ochroną;
- poszanowanie wszystkich roślin w otoczeniu, troska o nie;
- poznanie sposobów oszczędzania wody, jej uzdatniania, segregacja śmieci;
- zanieczyszczanie i oszczędne gospodarowanie surowcami pochodzenia naturalnego.

4. Poznawczy obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego;
- 2) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyraźnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach;
- 3) odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;
- 4) rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności;
- 5) odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola, objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki;
- 6) wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom;
- 7) czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie;
- 8) podejmuje samodzielną aktywność poznawczą, np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii;
- 9) reaguje na proste polecenie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki;

rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem; zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej;

- 10) reaguje na proste polecenie w języku regionalnym – kaszubskim, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem, zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej.

OBSZARY EDUKACYJNE

TREŚCI PROGRAMOWE I SYTUACJE EDUKACYJNE

Dziecięca
aktywność
językowa
Kod niewerbalny

Niewerbalne komunikowanie się osób (gesty, miny, spojrzenia jako komunikaty zastępujące słowa):

- zabawy pantomimiczne – ekspresja ruchowa;
- komunikowanie przeżyć, uczuć, wiadomości, przekaz zdarzeń za pomocą języka ciała;
- łączenie mowy niewerbalnej i werbalnej;
- odtworzenie za pomocą mowy nadawanego kodu niewerbalnego – gestu i mimiki (zadawanie pytań, zagadki, tworzenie opowiadań);
- odtwarzanie za pomocą różnych form plastycznych nadanego kodu;
- przedstawianie muzyki – gestem, mimiką, ruchami ciała;
- zabawy oparte na ekspresji ruchowej dzieci, pozwalające im zrozumieć komunikatywność swoich ruchów;

Rozwój ekspresji
werbalnej

- wyrabianie sprawności narządów mowy – warg, języka, podniebienia miękkiego i żuchwy;
- umiejętność prawidłowego oddychania, ćwiczenia oddechowe;
- wyrabianie sprawności z zakresu słuchu fonemowego – uwrażliwienie na różnice w mowie, dźwiękach i szeptach; ćwiczenia słuchowe, ortofoniczne, artykulacyjne, gramatyczne.

Wzbogacanie słownika dziecka:

Zabawy słowne, np. rymowanki, wymyślanie nowych nazw znanym przedmiotom, tworzenie zgrubień i zdrobnień, wylizanki, dopełnianki, budowanie nowych słów przez zmianę głosek na końcu, na początku i w środku, wyszukiwanie słów wieloznacznych, rozwiązywanie zagadek słownych, nauka na pamięć wierszy i układanie ich.

Rozwój ekspresji
werbalnej

Rozwój płynności mówienia:

- płynności słowa;
- płynności pojęciowej (m.in. dobieranie w określonym czasie jak największej liczby przedmiotów danej kategorii, np. ostrych);
- płynności skojarzeń (np. podanie jak największej liczby synonimów do danych wyrazów);
- płynności ekspresyjnej (układanie zdań z danymi słowami) – uwzględnianie związków i wzajemnych zależności między rzeczami i zjawiskami;
- doskonalenie uwagi – jej koncentracji, wytrwałości i podzielności;
- rozwijanie pamięci i spostrzegawczości;
- wrażliwość na różne cechy bodźców wzrokowych, słuchowych i dotykowych.

Łagodne wprowadzanie dziecka w świat obcego języka nowożytnego:

- rozpoznawanie brzmienia i melodii języka obcego;
- przedstawianie się w języku obcym;
- rozumienie prostych poleceń i wykonywanie ich;
- powtarzanie prostych rymowanek, wierszyków, nazw obrazków jednorodnych (np. kot, but, auto) oraz nazywanie prostych czynności.

Reagowanie na proste polecenia w języku regionalnym:

- posługiwanie się zwrotami i wyrazami;
- recytowanie wierszy, śpiewanie piosenek w danym języku;
- świadomość wspólnot narodowej, etnicznej lub językowej;
- świadomość symboli swojej wspólnoty (herby, godło, barwy).

Twórczość,
giętkość
i oryginalność
myślenia

Zabawy rozwijające wyobraźnię twórczą, giętkość i oryginalność myślenia – rozwijanie mowy powiązanej, np. co by było, gdyby...:

- tworzenie nowych zakończeń do znanych opowiadań, bajek, zmienianie ich treści;
- opowiadanie w oparciu o historyjkę obrazkową – tworzenie zakończenia historyjek;
- określanie kolejności zdarzeń, przyczyn i skutków zaistniałych sytuacji;
- wcielanie się w postaci zwierząt i roślin;
- żywy i barwy – wyrażanie swoich nastrojów, emocji;
- konstruowanie opowiadań na podstawie własnych rysunków, jak i tych wykonywanych przez inne dzieci;
- projektowanie komiksów;
- tworzenie własnej książki obrazkowej – nauczyciel pod dyktando dzieci zapisuje treść;

Twórczość,
giętkość
i oryginalność
myślenia

- inscenizacje utworów dzieci oraz tych, wybranych z literatury, inscenizacje przeżytych wydarzeń;
- formułowanie pytań;
- pytania dziecięce jako środek poznania przebiegu rozwoju umysłowego oraz jako czynnik tego rozwoju (mają one charakter diagnozujący);
- rozwiązywanie i układanie zagadek.

Wyrabianie
gotowości
do nauki czytania

Zaspokojenie naturalnej dziecięcej ciekawości słowem czytanim:

- tworzenie tła motywacyjnego i poznawczego dla umiejętności czytania poprzez: stały i naturalny kontakt z czytaną książką – zakładanie małej biblioteki, kontakt z biblioteką, korzystanie z kącika książki w różnych sytuacjach, np. wybór książek do czytania przez dorosłych, wyszukiwanie potrzebnych informacji;
- oglądanie obrazków;
- opowiadanie treści książki na podstawie zawartych w niej ilustracji;
- zabawy słowno-literowe przygotowujące dziecko do poznania świata liter drukowanych;
- nieograniczenie naturalnej ciekawości słowem czytanim – opowiadania i bajeczki o literkach;
- odczytywanie prostych informacji przedstawionych za pomocą kodów i piktogramów.

Wprowadzenie
do czytania

Świadomość zdania, słowo – sylaba – głoska:

- wyodrębnienie zdania z wypowiedzi dziecka;
- układanie zdań z podanymi słowami (w formie zabaw);
- podział słów na sylaby, tworzenie słów z sylab;
- całościowe dostrzeganie kształtu graficznego wyrazu – czytanie globalne;
- poznanie liter drukowanych alfabetu z wyłączeniem dwuznaków, zmiękczeń i liter oznaczających w języku polskim samogłoski nosowe (ą, ę);
- rozpoznawanie znaków, jakimi są litery, kojarzenie obrazu graficznego z jego odpowiednikiem dźwiękowym;
- tworzenie z poznanych liter drukowanych sylab, prostych wyrazów i odczytywanie ich.

Wyrabianie
gotowości
do pisania

Wyrabianie koordynacji wzrokowo-ruchowej:

- ćwiczenie sprawności manualnych: optymalizacja napięcia mięśniowego rąk, usprawnianie palców, wyrabianie płynności i precyzji ruchów ręki;
- działania plastyczne, techniczne i konstrukcyjne, odwzorowywania, kalkowanie, ćwiczenia grafomotoryczne i graficzne;
- usprawnianie chwytów, manipulacji na przedmiotach i elementach oraz umiejętności grafomotorycznych dziecka;

Wyrabianie
gotowości
do pisania

- dostarczanie wrażeń dotykowych i poznawanie dzięki nim różnych kształtów i struktur;
- ćwiczenie napięcia mięśniowego rąk, właściwego do rysowania, lepienia, wycinania, kolorowania, nawlekania, naklejania jako przygotowanie do pisania;
- posługiwanie się przyborami: ołówek, kredka, mazak;
- wyrabianie płynności i precyzji ruchów ręki przez ćwiczenia grafomotoryczne;
- orientacja na kartce papieru (środek, góra, dół, jej rogi);
- rysunek na kartce według instrukcji nauczyciela, np. w oparciu o rymowanki, krótkie rytmiczne wierszyki;
- kolorowanie różnych przestrzeni od największej do najmniejszej;
- poznanie liniatury;

Nauka pisania
(dzieci
zainteresowane
tą formą)

- pokaz poprawnego wzoru danej litery;
  - analiza jej elementów składowych;
  - pokaz sposobu jej kreślenia;
  - łączenie poszczególnych liter w proste wyrazy;
  - pisanie swojego imienia.
-

Poznawczy obszar rozwoju dziecka – kod relatywny

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru;
- 2) wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę;
- 3) klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);
- 4) eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but;

- 5) określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą;
- 6) przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego;
- 7) posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu, np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;
- 8) rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach, porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym.

OBSZARY EDUKACYJNE

TREŚCI PROGRAMOWE I SYTUACJE EDUKACYJNE

Edukacja
matematyczna

Orientacja przestrzenna

- schemat własnego ciała oraz kierunki: symetryczne – prawa, lewa strona ciała i niesymetryczne: góra – dół, przód – tył;
- kształtowanie orientacji w przestrzeni;
- rozumienie językowych określeń w przestrzeni, takich jak: na, pod, obok, za, między, wysoko, nisko, w przód, w tył, do góry, na prawo od..., na lewo od..., blisko, daleko, przede mną, za mną itp.
- orientacja na kartce papieru: góra – dół, prawa – lewa strona, górny prawy – lewy róg, dolny prawy – lewy róg.

Klasyfikowanie

Porównywanie, różnicowanie i określanie wielkości przedmiotów. Kształtowanie umiejętności szeregowania, porządkowania jednorodnych przedmiotów na podstawie różnic występujących między nimi. Klasyfikowanie przedmiotów według cech jakościowych:

- dzielenie zbioru na podzbiory – tworzenie członów klasyfikacji;
  - klasyfikowanie przedmiotów według kryteriów obranych przez dzieci – tworzenie łańcuszków skojarzeń (np. szklanka – spodek, tyżeczka, herbata, cukier);
  - tworzenie kolekcji i klas – jako przygotowanie do kształtowania pojęć;
  - uogólnianie (jako formułowanie sądów ogólnych zawierających kwantyfikator logiczny „wszystkie”, „każdy”) przez proponowanie wielości ćwiczeń;
  - wykrywanie wspólnej cechy grup przedmiotów zewnętrznie różnych, porównywanie wg podanej cechy.
-

Kształtowanie pojęć liczbowych:

- prawidłowe liczenie elementów zbioru;
- porównywanie zbiorów równolicznych i różnolicznych („na oko”, łączenie w pary, przeliczanie elementów);
- liczebniki główne i ich symbole (cyfry);
- liczebniki porządkowe, ustawianie po kolei;
- eksperymentowanie z tworzeniem liczb;
- porządkowanie zbiorów według wzrastającej i malejącej liczebności;
- umiejętności dodawania i odejmowania w zabawie, w różnych sytuacjach użytkowych;
- liczenie na palcach i różnych elementach;
- znajomość monet i banknotów, odliczanie podczas zabaw w sklep, usługi – fryzjer.

Mierzenie i rozumienie sensu miary:

- wyprowadzenie sensu pomiaru od własnego ciała – stosowanie określeń: większy – dłuższy – wyższy; mniejszy – krótszy – niższy;
- mierzenie długości stopą, krokami, dłonią, palcami;
- porównywanie wielkości: długi – krótki, taki sam.

Rytmy i ich kontynuacje: rytmy w przyrodzie – dzień, noc, pory roku, kalendarz

Rytmy w formach aktywności człowieka:

- rozumienie pojęcia czasu;
- następstwa czasu: wczoraj, dziś, jutro, rano, wieczorem, w południe;
- układanie prostych rytmów, ich kontynuacje oraz przekładanie ich na ruch, dźwięk itp.;
- świadomość pojęć: rok i pory roku, miesiące, dni tygodnia i ich nazwy.

Waga i sens ważenia:

- praktyczne zastosowanie wagi w życiu codziennym (różne ich rodzaje);
- określanie stałości masy (kulka plasteliny ma taką samą masę jak zrobiony z niej rulon itp.);
- eksperymentowanie z wodą – mierzenie płynów – określanie stałości ilości płynów przy obserwowanych zmianach w wyglądzie.

Kształcenie pojęć geometrycznych:

- poznawanie podstawowych figur geometrycznych: koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt;
- wyszukiwanie figur, np. w kompozycjach;

Edukacja
matematyczna

- tworzenie wzorów z poszczególnych figur;
  - układanie szlaczków z różnych figur i odtwarzanie powtarzających się sekwencji;
  - rysowanie szlaczków o prostych konstrukcjach i różnych elementach następujących po sobie;
  - zachowanie właściwych kierunków – od lewej do prawej strony kartki.
-

Poznawczy obszar rozwoju dziecka – świat przyrody, edukacja przyrodnicza

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych, np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamarzanie wody, dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół.

OBSZARY EDUKACYJNE

TREŚCI PROGRAMOWE I SYTUACJE EDUKACYJNE

Świat przyrody
Rośliny

Systematyczne obserwacje przyrody z zaakcentowaniem piękna, harmonii, porządku, barw, zapachów, dźwięków:

- kształcenie związków emocjonalnych;
- zmienność przyrody w różnych porach roku (np. sylwetki drzew, krzewów);
- spacer i wycieczki.

Różnorodność w przyrodzie:

- różne środowiska przyrodnicze, ekosystemy (np. pole, las, łąka, ogród, park);
- rozróżnianie owoców i nasion drzew, krzewów, kwiatów rosnących w najbliższym otoczeniu, ich budowa i gatunki;
- zbieranie okazów przyrody – nazywanie ich, wykorzystanie np. do edukacji matematycznej, konstruowania, dekoracji pomieszczeń;
- zbieranie oraz suszenie różnych nasion i owoców (z przeznaczeniem na pokarm zimowy dla ptaków), kwiatów i traw do dekoracji przedszkola itp.

Prace w ogrodzie:

- zakładanie kwietników, grządek warzywnych, stała opieka nad roślinami, obserwacje ich wzrostu, kwitnienia, zbieranie nasion;
  - szanowanie nawzajem swoich umiejętności podczas prac w ogrodzie z uwzględnieniem możliwości rozwojowych dzieci;
-

Świat przyrody
Rośliny

- znajomość nazw podstawowych części roślin: korzeń, łodyga, liście, kwiaty, owoce;
- porządki w ogrodzie, np. grabienie liści.

Kącik przyrody:

- celowa uprawa różnych roślin, rozsąd – wykorzystywanie ich do celów spożywczych (szczypior, rzeżucha, pietruszka itp.), dekoratorskich lub ofiarowanie innym;
- dbałość o rośliny w kąciku przyrody, obserwacje wzrostu roślin;
- odczytywanie globalne różnych napisów, wykonanych drukiem w postaci metryczek czy zapisanych prostych czynności do wykonania;
- tworzenie piktogramów związanych z uprawianymi roślinami, eksponatami przyrody i odczytywanie ich przez dzieci.

Świat przyrody
Zwierzęta

Bogactwo świata zwierząt – wybrane gatunki, gromady, rodziny:

- poznanie warunków życia niektórych zwierząt, naturalnego środowiska sprzyjającego ich życiu;
- obserwacja świata zwierząt i próba utożsamiania się z różnymi zwierzętami w różnych sytuacjach;
- hodowle wybranych (możliwych do hodowania ze względów zdrowotnych) zwierzątek w kąciku przyrody, np. królika miniatutki, chomika, żółwia;
- gromadzenie albumów, książek przyrodniczych, czasopism, plakatów o roślinach, zwierzętach i o człowieku;
- zwalczanie u dzieci przesądów i animozji związanych z niektórymi zwierzętami – mrówki, dżdżownice, pająki, jaszczurki;
- zależności w przyrodzie, współzycie różnych gatunków flory i fauny, symbioza.

Przyroda
nieożywiona

Zabawy badawcze związane z przyrodą (doświadczenia, eksperymentowanie, badanie):

- właściwości różnych ciał – ich zmiany pod wpływem temperatury, ich zachowania w wodzie, w powietrzu;
- właściwości minerałów i skał;
- zjawiska świetlne w otoczeniu – naturalne źródła światła (słońce, gwiazdy, księżyc);
- zjawiska optyczne;
- zjawiska akustyczne, magnetyczne;
- stany skupienia materii.

Pogoda i zjawiska atmosferyczne, charakterystyczne dla różnych pór roku, zjawiska przyrodnicze:

- opady, spadek lub wzrost ciśnienia, wiatr, tęcza, mgła... (przyrządy meteorologiczne: barometr, wiatromierz);

Przyroda
nieożywiona

- założenie kącika meteorologicznego;
- prowadzenie kalendarza pogody – rozumienie prognoz pogody i odpowiednie zastosowanie tych wiadomości, np. przy ubieraniu się przed wyjściem z domu;
- różne siły przyrody – pomocne człowiekowi i niszczycielskie.

Odpowiednie zachowanie podczas różnych zjawisk atmosferycznych (np. burza, ulewa, wiatr):

- znajomość zagrożeń wynikających z przebywania na słońcu bez odpowiedniego zabezpieczenia (krem z filtrem UV, czapka, odpowiednie godziny przebywania na słońcu).

Technika

Zabawy konstrukcyjne z użyciem różnorodnego materiału wg własnych pomysłów oraz wg wzorów i instrukcji:

- posługiwanie się prostymi narzędziami i materiałami, właściwy dobór surowców, oszczędne gospodarowanie nimi;
- sposoby łączenia materiałów (origami, proste składanki, łamanki z papieru – rozwijanie pamięci, wyobraźni, pomysłowości).

Urządzenia techniczne wykorzystywane w życiu codziennym (dawniej i dziś), posługiwanie się nimi w określonych sytuacjach:

- obsługa radiomagnetofonu, TV, wideo, komputera (tam, gdzie jest to możliwe) i innych urządzeń, np. rzutnika pisma, aparatu fotograficznego;
- środki transportu – lądowe, wodne, powietrzne;
- poznanie wybranych zawodów;
- środki łączności między ludźmi: telefon, telefon komórkowy, Internet...

Kolekcjonerstwo:

- poznanie znaczenia słów: kolekcjoner, zbieracz, filatelista;
- świadomość korzyści płynących z zainteresowań zbieractwem;
- rozwijanie tych umiejętności.

Poznawczy obszar rozwoju człowieka – edukowanie przez sztukę

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamu-

zyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu, np. hymn przedszkola, charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości, np. Dnia Babci i Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne) i inne; w skupieniu słucha muzyki.

OBSZARY EDUKACYJNE	TREŚCI PROGRAMOWE I SYTUACJE EDUKACYJNE
Edukowanie przez sztukę Muzyka	<p>Dziecięcy repertuar:</p> <ul style="list-style-type: none"> · nauka piosenek, w tym ludowych z regionu; · śpiewanie piosenek dla dzieci; · śpiewanie piosenek przez dzieci – indywidualne i grupowe. <p>Improwizacje:</p> <ul style="list-style-type: none"> · słowne; · wokalne; · ruchowe; · instrumentalne (w czystej formie i formie łącznej, np. wokarno-ruchowe, słowno-instrumentalne); · ćwiczenia i zabawy rozwijające pamięć muzyczną. <p>Ruch przy muzyce:</p> <ul style="list-style-type: none"> · zabawy ruchowe ze śpiewem; · ćwiczenia rytmiczne; · zabawy i ćwiczenia uwrażliwiające na różne elementy muzyki: dźwięki wysokie, niskie; · kierunek linii melodycznej, tempo, rytmy, dynamika; · zajęcia z rytmiki. <p>Kształcenie inwencji twórczej dziecka:</p> <ul style="list-style-type: none"> · tworzenie kodów i odczytywanie ich w ćwiczeniach twórczych; · poznanie instrumentów perkusyjnych i konstruowanie własnych instrumentów perkusyjnych; · tworzenie muzyki; · wykorzystywanie metody C. Orffa, A. i M. Kniessów, R. Labana, W. Sherborne; · słuchanie fragmentów muzyki poważnej.

Edukowanie
przez sztukę
Muzyka

Słuchanie muzyki relaksacyjnej, wyciszającej emocje, uspokajającej
Szukamy dźwięków – ciekawych, nowych i dziwnych:

- co wydaje dźwięk;
- czy nasze ciało wydaje dźwięki – „gestodźwięki”;
- jakie dźwięki są przyjemne, jakie nie;
- wsłuchiwanie się w dźwięki lasu, parku, jezdnii, skrzypiącego pod nogami śniegu, padającego deszczu...; słuchanie ciszy;
- naśladowanie dźwięków za pomocą samodzielnie wykonanych instrumentów, gra na instrumentach;
- zabawy naśladowujące odgłosy otoczenia;
- rozróżnianie głosu męskiego i kobiecego.

Teatr

„Spotkania teatralne”:

- oglądanie spektakli teatralnych (w miarę możliwości – w teatrze i przedszkolu);
- rozmowy na temat treści przedstawień, zachowań bohaterów, ocena tych zachowań; charakterystyka postaci itp.;
- zapoznanie z terminologią związaną z teatrem;
- zachowanie dzieci, odpowiednie przygotowanie, ubiór.

Zabawy parateatralne:

- odgrywanie poszczególnych ról według pomysłów dzieci;
- zabawy w role;
- odgrywanie scenek opartych na przeżyciach dzieci, na zaistniałych sytuacjach konfliktowych (ustalanie optymalnych dla obu stron sposobów rozwiązywania konfliktów);
- improwizacja pantomimiczna – inwencja własna dzieci;
- zabawy dramatyczne z udziałem dzieci młodszych i starszych;
- planowanie pracy związanej z przygotowaniem przedstawienia;
- wybór utworów, aktorów, planowanie scenografii;
- rozmowa o cechach osobowości postaci, ocena ich postępowania, logiczny ciąg zdarzeń.

Plastyka

Barwy wokół nas – rozwijanie wrażliwości na barwę:

- poznanie świata barw poprzez częsty kontakt z przyrodą, obserwacje (w dni słoneczne, pochmurne, w czasie burzy itp.);
- barwy podstawowe i pochodne;
- barwy ciepłe i zimne;
- łączenie barw – uzyskiwanie nowych odcieni jednej barwy – wyszukiwanie otrzymanych barw w przyrodzie: w ogrodzie, na łące, w lesie itp.; zabawy plamą, kleksem;
- wyrażanie emocji za pomocą barw – jaki kolor ma smutek, radość...

Poznanie różnych technik plastycznych z zastosowaniem różnych materiałów i narzędzi:

- zabawa kredką, farbą, patykiem, tuszem na różnej powierzchni – papierze, tekturze, szkle, desce itp.;
- konstruowanie z „nieużytków” i „odpadów” oraz materiału przyrodniczego;
- papieroplastyka, origami.

Tworzenie przedszkolnych galerii – organizowanie spotkań z dorosłymi z okazji otwarcia galerii, przedstawianie autorów, prac.

Umożliwianie dzieciom poznania różnych stylów malarskich – pomocą w tym będą albumy, wystawy, galerie obrazów, sztuki ludowej i użytkowej, ekspozycje muzealne.

Spotkania z ciekawymi ludźmi – plastykami.

Spotkania muzealne.

Wyrażanie nastroju muzyki, baśni, ruchu, żywiołów za pomocą ekspresji plastycznej.

IV. WARUNKI I SPOSÓB REALIZACJI

Okres przedszkolny ma fundamentalne znaczenie w całym życiu człowieka, gdyż znacząca część możliwości intelektualnych i społecznych zaczyna się kształtować właśnie w tym czasie. Zatem bardzo ważne jest, w jakich warunkach będzie przebiegała edukacja dzieci przedszkolnych. Odpowiednia aranżacja sali, organizacja kąpek zainteresowań – stałych i czasowych, właściwe wyposażenie w zabawki, pomoce dydaktyczne oraz odpowiednio wyposażone miejsca przeznaczone do odpoczynku dzieci są pomocne i niezbędne dla właściwego rozwoju i edukacji dziecka przedszkolnego.

1. Zabawa

Podstawową formą, dzięki której dokonuje się poznanie siebie i świata, uczenie się dzieci, jest zabawa, która wg Wincentego Okonia¹ to „manifestacja całej osobowości dziecka dwu-sześciolatniego, wchodzącego w złożone kontakty ze swoim otoczeniem rzeczowym i ludzkim”². Spełnia ona przy tym funkcje, które można określić jako: zabawę – uczenie się, zabawę – pracę i zabawę – aktywność społeczną.

Cechami zabawy są³:

- swoboda i spontaniczność;
- wymieszanie zwykłości i niezwykłości życia, bezinteresowność, niematerialność, korzyści;
- odrębność, ograniczoność przestrzeni, powtarzalność, ład, oczarowanie;
- emocjonalność, przyjemność, napięcie;
- swoistość reguł, praw i obyczajów;
- przedstawianie czegoś, kogoś;
- zawody, współgranie, współzawodnictwo, rywalizacja (dotyczy to gier).

W zabawie dziecko poznaje siebie, swoje mocne i słabe strony, opinie o sobie i swoich zdolnościach; poznaje własne emocje i porównuje je z reakcjami innych na tę samą sytuację. Poznaje reguły, prawa i obyczaje grupy – swoisty kodeks postępowania. Poznaje świat wokół siebie, prawa nim rządzące, rozwija różne formy aktywności językowej (kody niewerbalne, werbalne, relatywne). Poznaje też różne formy ekspresji – taniec, ruch, muzykowanie, dramę, pantomimę, zabawę pędzlem i kolorami świata.

---

¹ Wincenty Okoń, *Zabawa a rzeczywistość*. WSiP, Warszawa 1987.

² Wincenty Okoń, *O stosunku zabawy do rzeczywistości. Kategorie zabawy w rzeczywistości dziecka*, „Wychowanie w przedszkolu”, nr 9/92.

³ Danuta Waloszek, *Zabawa – edukacja*. ODN, Zielona Góra 1996.

2. Metody

W organizowaniu sytuacji edukacyjnych wspomagających rozwój dziecka nauczyciel nie może ograniczyć się do wyboru jednej metody. Nie może też sam tworzyć sytuacji bez udziału dziecka, bez uwzględniania jego propozycji. Jeśli już wie, co chce robić, musi opracować strategię działania. Pojęcie to zawiera metodę lub metody, cel, treść, środki edukacyjne oraz cechy indywidualne dzieci.

Literatura pedagogiczna podaje wiele podziałów metod, spośród nich skłonny do refleksji nauczyciel może wybrać odpowiednie do danej sytuacji.

Najważniejszymi metodami w praktyce przedszkolnej są metody czynne, które służą prowokowaniu do działania, rozbudzaniu zaciekawienia i zainteresowania dziecka, uruchamianiu spontanicznej i swobodnej aktywności własnej, przyczyniając się do jego osobistego rozwoju. Łączą się one z metodami słownymi i percepcyjnymi.

Równie ważne są metody problemowe. Są drogą poznania rzeczywistości, ponieważ angażują całą osobowość dziecka. Zawierają w sobie: eksplorację (grupę metod percepcyjnych) prowadzącą do wykrycia problemu, poszukiwania drogą prób i błędów, eksperymentowanie podczas rozwiązywania problemów oraz ekspresję aktywności.

Różnorodne i bogate możliwości indywidualizowania oddziaływań, prowokowania, inspirowania, rozwiązywania problemów, szukania skutecznych dróg osiągania wyników daje strategia zadaniowa⁴ obejmująca takie metody, jak:

- metoda algorytmiczna – wymagająca zastosowania środka w postaci przepisu, reguły, prawidła, definicji opisu;
- metoda konatywna – zakładająca rozwiązywanie problemów metodą prób i błędów oraz wykorzystanych środków edukacyjnych;
- metoda heurystyczna – wyzwalająca dociekanie, badanie, eksperymentowanie, szukanie, udowadnianie.

Zgodnie z tym dziecko może wymyślić rozwiązanie zadania (metoda heurystyczna), może próbować, zestawić, układać, dobierać, dopasowywać przedmioty (metoda konatywna), może też skorzystać z gotowego wzoru rozwiązania (metoda algorytmiczna).

*Organizacja pracy przy zastosowaniu tej strategii pozwala na włączenie wszystkich metod, na takim doborze zadań, by dziecko mogło zastosować się do przepisu, jeśli nie chce samo spróbować rozwiązać cokolwiek, by mogło podjąć działanie typu „poszukam” przy życzliwej obecności dorosłego. Krótko mówiąc, nauczycielka dobiera zadania do trzech z podanych metod, dziecko decyduje, którą drogą pójdzie.*⁵

W swojej pracy z dzieckiem nauczyciel sięgnie również po metody aktywizujące – to grupa metod modyfikowanych na bazie metod problemowych. Obejmują one takie obszary działań, jak: integracja i komunikacja, poczucie własnej wartości, kształtowanie postawy twórczej.

⁴Danuta Waloszek, *Środki edukacji dzieci*. ODN, Zielona Góra 1995, s. 24-26.

⁵Tamże.

Jedną z takich metod jest praca **metodą projektu**, która to:

- angażuje jednocześnie emocje i umysł dziecka;
- dokonuje się przez działanie, bezpośrednio doświadczanie;
- daje szansę wyboru aktywności na różnym poziomie rozwoju;
- uczy pracy zespołowej;
- pobudza do myślenia.

Metoda ta rozwija:

- myślenie twórcze, pamięć, spostrzegawczość, skupienie uwagi;
- umiejętność planowania i obserwacji;
- sprawności manualne;
- sprawności językowe (rozwijanie słownictwa, formułowanie i zadawanie pytań, redagowanie wypowiedzi, wyrabianie swoich opinii, dyskusje, negocjowanie);
- umiejętność skupienia się na czytanych przez nauczyciela tekstach literackich, zapisanych przez nauczyciela wypowiedziach innych dzieci;
- sprawności relatywne: liczenie, dodawanie i odejmowanie, klasyfikowanie, porządkowanie, szeregowanie, ważenie i mierzenie;
- umiejętność współpracy w grupie, wzajemnej pomocy, opiekuńczości, wspierania się.

Metoda projektu przebiega według następujących etapów:

- 1. Wybór zagadnienia, tematu** – temat jest związany z zainteresowaniami dzieci, oparty na konkretach, istotnych uwarunkowaniach kulturowych występujących w środowisku, związany z treściami programowymi.
- 2. Realizacja – faza badawcza** – wyszukiwanie informacji na dany temat w różnych źródłach, spotkania z ekspertami, wycieczki, różne prace plastyczne, zabawy teatralne, organizacja kącików czasowych itp.
- 3. Podsumowanie tematu** – zorganizowanie wystawy, pokaz dla rodziców i innych grup, konkursy, quizy itp.

Metoda projektu jest bardzo pomocna w nawiązaniu współpracy z rodzicami.

W podstawie programowej jest mocno zaakcentowana nauka języka obcego nowożytnego, wybranego przez daną placówkę z ukierunkowaniem na język nauczany w szkołach podstawowych na terenie danej gminy.

Najbardziej efektywnymi metodami na tym poziomie edukacji są wspomniane metody aktywizujące, gdzie dzieci słuchają poleceń w języku obcym i wykonują rozumiane czynności, powtarzają słowa, rymowanki, wiersze, piosenki, przez co uczą się struktur i słownictwa.

Do takich metod najczęściej stosowanych w nauczaniu języka nowożytnego należą:

- **metoda komunikacyjna**, której głównym celem jest stwarzanie i wykorzystywanie różnych sytuacji do komunikowania się, ograniczając do minimum używanie objaśnień w języku polskim;

- **metoda naturalna** – podobna do metody komunikacyjnej. Stosuje się w niej techniki naśladowujące uczenie się języka ojczystego przez dzieci, respektuje się w niej i duży nacisk kładzie na „prawie do ciszy”, zakładając, iż dziecko rozumie język i zaczyna poznawać świat w tym języku.

3. Wprowadzanie dziecka w świat wartości

Jednym z celów określonych w nowej podstawie programowej dla wychowania przedszkolnego jest budowanie systemu wartości, w tym – wychowanie dzieci tak, żeby lepiej się orientowały w tym, co jest dobre, a co złe. Kładzie się nacisk na kształtowanie odporności emocjonalnej potrzebnej do łagodnego znoszenia stresów i porażek.

We wspólnym działaniu nauczyciel i dziecko (nie możemy też zapominać o rodzinie) kierują się wartościami wyrażającymi się dążeniem do:

- czynienia dobra, uczciwości, prawdomówności;
- poznania prawdy, odkrywania rzeczywistości;
- respektowania wolności, godności własnej i drugiego człowieka, tolerancji, solidarności;
- poszukiwań i admiringowania piękna.

Zatem wprowadzenie dziecka w świat wartości uniwersalnych: dobra i zła, prawdy i miłości należy rozpatrywać, uwzględniając relacje między:

- prawdą a fałszem (wartościami logiczno-poznawczymi);
- dobrem a złem (wartościami etycznymi);
- pięknem a brzydotą (wartościami estetycznymi).

Jednym ze sposobów wprowadzania dziecka w świat wartości jest baśń⁶ (i ta ludowa, i ta literacka). Proponuje ona wzorce moralne, mówi, co dobre, a co złe (występek zawsze zostaje ukarany), pomaga w rozpoznawaniu własnych emocji, trudności, konfliktów wewnętrznych, które dziecko przeżywa, np. zazdrości o rodzeństwo, o rodziców, chęci dominacji nad rodzeństwem oraz własnych obaw, lęków. Rozwiązanie tych problemów staje się możliwe dzięki baśniom, które pełnią więc także funkcję terapeutyczną.

Baśnie pobudzają do wczuwania się w emocje, których doświadczają główne postaci baśniowe. Dzięki nim dzieci stają się wrażliwsze na zło, niesprawiedliwość, ból. Za pomocą baśni możemy wpoić dzieciom zasadę ograniczonego zaufania do dorosłych (to bardzo trudny temat), ufności wobec innych, posłuszeństwa. (Czerwony Kapturek nie miałby nieprzyjemnej przygody, gdyby posłuchał mamy. Kozłątka byłyby całe i zdrowe,

⁶Znaczeniu baśni najwięcej miejsca poświęcił Bruno Bettelheim, psycholog i wielki współczesny humanista (1903-1990). W Polsce ukazała się jego książka „Cudowne i pozytywne. O znaczeniach i wartościach baśni”. PWN, Warszawa 1985.

gdyby nie zaufały miłym i zachęcającym propozycjom wilka. Kogucik nie najadłby się tyle strachu, gdyby słuchał kotka, a nie wierzył umizgom lisa itd.).

Ogromne znaczenie w zakresie wprowadzania dziecka w świat wartości mają różne działania dzieci (związane z przeżywaniem) na podstawie baśni, np. zabawy dramatyczne, teatralne, odgrywanie ról, improwizacje plastyczno-muzyczno-ruchowe.

Jak zaznaczyłam, baśń nie jest jedynym sposobem wprowadzania dziecka w świat wartości. Nauczyciel znajdzie wiele sytuacji, w których będzie mógł ukazać dziecku piękno i brzydotę, prawdę i fałsz, dobro i zło oraz miłość. Ważny w tym wszystkim jest też przekaz osobowy nauczyciela: „To, co robisz, mówi do mnie głośniej niż to, co mówisz!”.

4. Diagnoza przedszkolna

Ważnym elementem w edukowaniu dzieci mocno akcentowanym w nowej podstawie programowej jest dokładna diagnoza dziecka, czyli rozpoznanie wielokierunkowe, wielozakresowe, aktualnych możliwości dzieci i jego potrzeb edukacyjnych.

Ważne jest, aby diagnoza nastawiona była na całościowe spostrzeganie dziecka, na to, co dziecko umie, potrafi, chce, może.

Podstawowymi metodami poznania potencjału rozwojowego dziecka jest:

- obserwacja zachowań w różnych sytuacjach,
- analiza wytworów i prac dziecka.

Obserwacja to najważniejsza metoda gromadzenia informacji o dziecku. Nauczyciel może obserwować je w różnych sytuacjach (w zabawie, w czynnościach samoobsługowych, na podwórku i w kontaktach z innymi), śledząc jego rozwój fizyczny, społeczny, emocjonalny, aktywność zabawową dziecka, sposób komunikowania się. Poprzez obserwację nauczyciel może poznać rozwój mowy, wyobraźni, myślenie logiczno-matematyczne, zasób wiedzy dziecka o świecie oraz umiejętność przestrzegania przez nie nakazów i zakazów. Metoda ta to uzyskiwanie jak najwięcej informacji o dziecku w celu wspomagania jego rozwoju.

Analiza wytworów i prac dziecka to druga z ważnych metod diagnozowania. Szczególną „mową” i sposobem porozumiewania się z ludźmi i światem jest rysunek dziecka. Wnikliwy nauczyciel może uzyskać wiele informacji o dziecku, analizując jego prace. Dowie się, co jego podopieczny wie o otaczającym świecie i jaki ma stosunek emocjonalny do świata. Może uzyskać wiarygodną informację o jego temperamencie, wyobraźni, znajomości stosunków przestrzennych, poziomie graficznym, myśleniu, spostrzeganiu i pamięci. Czasem dziecko ujawnia w rysunku swoje niepokoje i lęki. Spełniony musi być tylko jeden warunek – należy się upewnić, że rysunek jest samodzielnie wykonany przez dziecko.

Metoda ta łączy się ściśle z metodą obserwacji, gdyż ważny jest sam proces powstawania rysunków. Zatem celem diagnozy jest poznanie dziecka i opracowywanie indywidualnego programu rozwoju, aby jak najlepiej przygotować dziecko do podjęcia nauki w szkole.

Propozycje do działań badawczych nauczyciela w celu monitorowania i prowadzenia postępu w rozwoju dziecka są umieszczone w załączniku nr 1.

Propozycja zapisu gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna) umieszczona jest w załączniku nr 2.

5. Refleksja metodyczna

Podstawowym zadaniem monitoringu na poziomie wychowania przedszkolnego jest inspirowanie refleksji metodycznej. To ciągła, nigdy niekończąca się refleksja nad celami kształcenia i wychowania oraz metodami ich osiągnięcia. To odpowiedź na pytania:

- Czy znam swoje dzieci, czy dokonałam ich diagnozy w celu ukierunkowania i wspomagania ich rozwoju?
- Czy odpowiednio dobrałam treści z programu, cele, metody, środki, a więc strategię pracy z dzieckiem?
- Czy organizacja dnia pracy wspólnie ustalonego z dziećmi jest im bliska i cieszy się ich akceptacją?
- Jak dzieci czują się w grupie, czy chętnie chodzą do przedszkola?

To także refleksje nad sobą – ja jako nauczyciel i bliski dzieciom człowiek:

- Czy ufam dzieciom, do jakiego stopnia im ufam i czy je akceptuję (dziecko, ale nie wszystkie jego zachowania)?
- Czy wspólnie z dziećmi przestrzegam regulatorów życia ustalonych w grupie, aby uczyć sposobów bycia razem, uczyć sztuki obcowania z ludźmi?
- Czy mówię językiem komunikatywnym i czy mój sposób bycia z innymi może być przykładem dla dzieci?
- Czy jestem konsekwentna?
- Czy doceniam pomysły dzieci i włączam je do wspólnych działań?
- Czy pozwalam im: spróbować, wykonać, zaproponować, zapytać, poszukać, wymyślać, wytwarzać?
- Czy zachęcam do podejmowania się rzeczy trudnych, wymyślenia rozwiązań?
- Czy pozwalam na takie tempo pracy, na jakie poszczególne dzieci stać?

W przedszkolu nie są potrzebne sprawdziany i testy, ale ciągła obserwacja dzieci i analiza ich wytworów. Bardzo ważny jest refleksyjny, życzliwy nauczyciel będący stale obok dziecka i z nim.

ZAŁĄCZNIK NR 1

Proponowane zagadnienia obserwacji dzieci

Obserwacje dotyczą:

a) czynności percepcyjne i motoryczne:

- płynność i precyzja ruchów ręki;
- działania plastyczne, techniczne i konstrukcyjne;
- posługiwanie się przyborami do rysowania, malowania i nożyczkami;
- udział w zabawach ruchowych – zręczność, płynność ruchów;
- spostrzegawczość i pamięć (w różnych sytuacjach);
- koncentracja i skupienie uwagi, umiejętność obserwacji;
- wrażliwość słuchowa;

b) czynności werbalne:

- słownictwo dziecka podczas wypowiedzania się, zasób słów;
- umiejętność stawiania pytań i formułowania odpowiedzi;
- opowiadanie treści książki na podstawie ilustracji;
- ekspresja werbalna – „zabawy na słowach” – rymowanki, tworzenie zdrobnień, zgrubień słów, zagadki słowne;
- mówienie o swoich potrzebach i decyzjach;
- nazywanie poszczególnych poznanych liter alfabetu;
- czytanie globalne poszczególnych wyrazów;
- odczytywanie prostych wyrazów i zdań;

c) czynności intelektualne:

- schemat własnego ciała i orientacja w przestrzeni;
- klasyfikowanie przedmiotów wg cech jakościowych;
- szeregowanie jednakowych przedmiotów na podstawie różnic między nimi;
- wykrywanie wspólnej cechy grupy przedmiotów zewnętrznie różnych;
- dziecięce liczenie;
- znajomość podstawowych figur i brył geometrycznych;
- posługiwanie się różnego rodzaju znakami i symbolami, w tym znajomość cyfr;
- kodowanie i odkodowywanie informacji;
- wyodrębnianie z całości części – łączenie części w całość;
- wyciąganie wniosków i uogólnianie;

d) funkcjonowanie społeczno-emocjonalne:

- autoprezentacja – umiejętność przedstawienia się innym;
- przestrzeganie reguł postępowania ustalonych i przyjętych w grupie;

- czynności samoobsługowe;
- współpraca i pomoc innym;
- higiena i dbałość o porządek, pełnienie dyżurów;
- człowiek to emocje – nazywanie emocji i próby radzenia sobie z nimi, próby kontrolowania zachowań;
- znajomość najbliższego środowiska przyrodniczego i społecznego (moja rodzina i jej tradycje, świadomość przynależności narodowościowej).

ZAŁĄCZNIK NR 2

Arkusz obserwacji dziecka

DANE O DZIECKU

IMIĘ I NAZWISKO:

WIEK:

KTÓRY ROK W PRZEDSZKOLU:

ZAKRES OBSERWOWANYCH CZYNNOŚCI	OBSERWACJA WSTĘPNA				OBSERWACJA KOŃCOWA			
	TAK	RACZEJ TAK	NIE	RACZEJ NIE	TAK	RACZEJ TAK	NIE	RACZEJ NIE
a) czynności percepcyjno-motoryczne								
rysuje i koloruje w określonej przestrzeni								
posługuje się prawidłowo przybarami: pędzel, nożyczki, kredki								
wykazuje sprawność w chodzie, biegu, podskokach i wspinaniu się								
chętnie bierze udział w zabawach i ćwiczeniach gimnastycznych								
zna piosenki i wierszyki								
wyodrębnia różnice i podobieństwa na obrazkach								
odtwarza z pamięci kolejność przedmiotów								
potrafi skoncentrować się na zadaniu i wykonać je do końca								
odtwarza usłyszane dźwięki								

ZAKRES OBSERWOWANYCH CZYNNOŚCI	OBSERWACJA WSTĘPNA				OBSERWACJA KOŃCOWA			
	TAK	RACZEJ TAK	NIE	RACZEJ NIE	TAK	RACZEJ TAK	NIE	RACZEJ NIE
odtworza szlaczki, mieszcząc się w określonej przestrzeni								
b) czynności werbalne								
mówi poprawnie pod względem gramatycznym i artykulacyjnym								
ma bogaty zasób słów w opowiadaniu								
umiejętnie stawia pytania								
potrafi składnie odpowiadać na pytania								
potrafi wymyślać rymowanki								
układa i rozwiązuje zagadki								
potrafi mówić o swoich potrzebach i decyzjach								
ma świadomość zdania, wyrazu, sylaby i głoski								
recytuje wiersz w języku polskim i obcym nowożytnym								
c) czynności intelektualne								
zna schemat własnego ciała: lewa – prawa strona								
potrafi określać co znajduje się po jego lewej i prawej stronie								
ma orientację na kartce papieru								

ZAKRES OBSERWOWANYCH CZYNNOŚCI	OBSERWACJA WSTĘPNA				OBSERWACJA KOŃCOWA			
	TAK	RACZEJ TAK	NIE	RACZEJ NIE	TAK	RACZEJ TAK	NIE	RACZEJ NIE
potrafi klasyfikować przedmioty wg obranych kryteriów								
potrafi dobrać kryteria przy klasyfikacji przedmiotów								
potrafi prawidłowo liczyć elementy zbioru								
posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi w języku polskim i obcym								
dodaje i odejmuje na liczmanach i palcach								
nazywa figury geometryczne – wyszukuje je w kompozycjach								
odczytuje proste informacje przedstawione w formie symboli i piktogramów								
zna drukowane litery								
odczytuje sylaby i utworzone z nich wyrazy								
odczytuje proste zdania								
składa obrazek z kilku części w całość								
ustala kolejność zdarzeń w historyjkach obrazkowych								
określa przyczyny i skutki zaistniałych sytuacji								
d) funkcjonowanie społeczno-emocjonalne								
potrafi zaprezentować się (przedstawić się i powiedzieć coś o sobie)								

ZAKRES OBSERWOWANYCH CZYNNOŚCI	OBSERWACJA WSTĘPNA				OBSERWACJA KOŃCOWA			
	TAK	RACZEJ TAK	NIE	RACZEJ NIE	TAK	RACZEJ TAK	NIE	RACZEJ NIE
potrafi się przedstawić w języku obcym								
zna swój dokładny adres miejscowość i określa narodowość								
zna strukturę swojej rodziny								
dba o swoje rzeczy								
utrzymuje porządek								
przestrzega ustalonych reguł postępowania w grupie								
używa form grzecznościowych								
ma nawyk samoobsługi – zawiązuje buty, zapina kurtkę								
udziela pomocy w czynnościach samoobsługowych dzieciom młodszym i niepełnosprawnym								
umie nazywać stany emocjonalne								
potrafi oceniać swoje postępowanie								
zna własne prawa i obowiązki oraz prawa innych								
zna symbole narodowe								
wymienia nazwy czynności w języku obcym								
nazywa przedmioty w swoim otoczeniu w języku obcym i mniejszości narodowych								

Obserwacje nauczyciela i rodzica w zakresie zainteresowań i uzdolnień dziecka

.....
.....
.....

Szczególnie zastosowane działania edukacyjno-wychowawcze

.....
.....
.....

Mocne i słabe strony dziecka

.....
.....
.....

Współpraca z rodziną

.....
.....

Liczne kontakty z nauczycielem

tak

nie

sporadycznie

Udział w tworzeniu indywidualnego planu rozwoju dziecka i respektowanie go

tak

nie

Udział w zajęciach otwartych

tak

nie

sporadycznie

